

sprawdzić całą listę synonimów w celu stwierdzenia, czy nie jest podejmowana próba zapisania dwóch różnych zapisów z tym samym kluczem.

Ogólnie można powiedzieć, że dostęp do zbiorów o organizacji losowej wymaga mniej czasu niż do zbiorów o innej organizacji, jednak tracony jest pewien obszar pamięci. Organizacja ta jest stosowana wtedy, gdy czynnikiem krytycznym jest czas dostępu do informacji. Chcąc przyspieszyć wyszukiwanie grupy zapisów w zbiorze o organizacji losowej można wstępnie wygenerować adresy na podstawie wartości kluczy szukanych zapisów, a następnie transakcje wejściowe posortować wg wartości adresów. W ten sposób unikniemy zbędnych ruchów głowic w porównaniu z wyszukiwaniem zapisów osobno.

10.5. Zbiory inwersyjne

W dotychczasowych rozważaniach o organizacji zbiorów zajmowaliśmy się lokalizacją zapisu na podstawie wartości jego klucza pierwotnego, czyli klucza jednoznacznie identyfikującego dany zapis. Przedstawione powyżej organizacje zbiorów ułatwiały odpowiedzi na pytania i cechy (atrybuty*) określonego obiektu, czyli o wartości kluczy wtórnych zapisu o danej wartości klucza pierwotnego. Na przykład dla zbioru KARTOTEKA OSOBOWA mogą to być pytania o zawód, staż pracy i zarobki pracownika o określonym numerze ewidencyjnym.

Czasami jednak, zwłaszcza w systemach wyszukiwania informacji, interesują nas pytania, dotyczące znalezienia obiektów o określonych cechach, czyli o określonych wartościach atrybutów. A więc zadanie polega na wyszukaniu zapisów (czyli pewnego podzbioru wartości klucza pierwotnego), których klucze wtórne przyjmują określone wartości.

*) Klucze danego zapisu, opisującego pewien obiekt, nazywane są często (zwłaszcza w tzw. systemach wyszukiwania informacji) atrybutami tego obiektu lub atrybutami tego zapisu. Oczywiście atrybuty, podobnie jak klucze, przyjmują określone wartości, np. atrybut ZAWOD może przyjmować wartości: ELEKTRONIK, ELEKTRYK lub INFORMATYK, zaś atrybut WIEK - wartości 25, 36, 48 itp.

Wspomniane pytania należą zazwyczaj do następujących grup:

- pytania proste zawierające wartość pewnego atrybutu, np. ZAWÓD = ELEKTRYK, JĘZYK = ANGIELSKI,
- pytania o zakres zawierające określony zakres wartości pewnego atrybutu, np. ZAROBKI $\leq$ 4000, STAŻ PRACY $>$ 3.
- pytania złożone będące wyrażeniami logicznymi, utworzonymi z pytań prostych, pytań o zakres oraz operatorów logicznych: "I", "LUB", "NIE" itp., np. ((ZAWÓD = ELEKTRONIK) LUB (ZAWÓD = INFORMATYK)) I NIE (JĘZYK = ANGIELSKI).

Najprostszym sposobem znalezienia odpowiedzi na powyższe pytania dotyczące kluczy wtórnych jest przejrzanie całego zbioru i sprawdzenie każdego pola zapisu. Metoda ta, zbyt czasochłonna dla pojedynczych pytań, może być wystarczająco efektywna, jeśli pytania można zgrupować i wykonać tylko jeden raz przeszukiwanie sekwencyjne całego zbioru dla wszystkich pytań jednocześnie. Należy zwrócić uwagę, że jest to jedyna metoda, którą można stosować dla zbiorów w pamięciach o dostępie sekwencyjnym.

Jeśli jednak wymagane jest uzyskiwanie odpowiedzi w krótkim czasie, bezpośrednio po zadaniu pytania, oraz zbiory przeszukiwane są duże, konieczne jest zastosowanie pamięci o dostępie bezpośrednim oraz odpowiednich metod wyszukiwania zapisów. Jedną z najczęściej wykorzystywanych metod jest zastosowanie zbiorów inwersyjnych, zwanych też zbiorami odwrotnymi *). Zbiorem inwersyjnym związanym z danym zbiorem, zorganizowanym wg klucza pierwotnego, nazywamy indeks, zawierający wartości pewnych atrybutów oraz listy zapisów, których atrybuty przyjmują wartości zawarte w indeksie (rys.10.10). Listy te nie zawierają pełnych zapisów, tylko ich adresy, przy czym mogą to być adresy symboliczne, względne i bezwzględne (p. 10.6). Atrybutami występującymi w indeksie mogą być dowolne

*) Termin ten nie oznacza odwrócenia zbioru danych "do góry nogami", lecz po prostu zamianę roli zapisu i atrybutu. W zbiorach o organizacji dotychczas omówionej mieliśmy dany zapis i listę wartości jego atrybutów; w przypadku zbiorów inwersyjnych mamy listę zapisów o określonej wartości pewnego atrybutu.

klucze wtórne występujące w zapisach zbioru podstawowego, ich dowolne kombinacje uzyskane przez zastosowanie operatorów logicznych oraz atrybuty bezpośrednio nie występujące w zapisach (np. atrybuty przyspieszające uzyskiwanie odpowiedzi na pytania o zakres (rys.10.10)). Zastosowanie indeksów wprowadza pewną nadmiarową informację, dzięki której jednak można przyspieszyć wyszukiwanie zapisów na podstawie wartości ich kluczy wtórnych.

Zbiory inwersyjne można spotkać w życiu codziennym na ogół jednak pod innymi nazwami. Na przykład zbiorem odwrotnym w stosunku do słownika polsko-angielskiego jest słownik angielsko-polski. Podobnie skorowidz umieszczany często na końcu książek naukowych jest także zbiorem inwersyjnym związanym z całą książką.

a)

Nr ewid.	Nazwisko Imię	Zawód	Staż pracy	Języki			Płace
				R	A	N	
1215	BABACKI B.	ENERGETYK	5	1	1	0	5500
1317	DABACKI D.	INFORMATYK	2	1	1	1	4000
1415	CABACKI C.	ELEKTRONIK	4	1	0	0	5000
1617	ABACKI A.	ELEKTRONIK	3	0	1	0	4500
1805	BABACKI C.	ENERGETYK	7	0	1	1	6000

b)

Atrybut	Wartość atrybutu	Lista wartości klucza pierwotnego
Zawód	ELEKTRONIK ENERGETYK INFORMATYK	1617, 1415 1215, 1805 1317
Staż pracy	≤ 4 > 3	1317, 1415, 1617 1215, 1805, 1415
Języki	ROSYJSKI ANGIELSKI NIEMIECKI ROSYJSKI I ANGIELSKI	1215, 1317, 1415 1215, 1317, 1617, 1805 1317, 1805 1215, 1317
Płace	≤ 4500 ≥ 5000	1317, 1617 1215, 1415, 1805

Rys.10.10. Struktura zbioru inwersyjnego: a) zbiór danych prosty, b) zbiór inwersyjny związany ze zbiorem prostym